

บทเรียนของชาวประมงพื้นบ้านในการดำเนินงาน ธุรกิจสัตว์น้ำสีเขียวและฟื้นฟูสัตว์น้ำในแหล่งหญ้าทะเล ชุมชนเกาะมุกด์จังหวัดตรัง

ณัฐทิศา โรจนประศาสน์* ประเสริฐ ทองหนู้ย** อภิรักษ์ สงรักษ์*** บุญครั้น พรเดชนันต์****
ดาวรรณ สันหลี่***** สมศักดิ์ แซ่ตัน***** และ ธิรธนา ชุมแสงศรี*****

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทเรียนของชาวประมงพื้นบ้านในการดำเนินงานธุรกิจสัตว์น้ำสีเขียวและการฟื้นฟูสัตว์น้ำในแหล่งหญ้าทะเลชุมชนเกาะมุกด์ จังหวัดตรัง ได้จัดเวทีชุมชนถอดบทเรียนมีผู้เข้าร่วมจำนวน 45 คน คือ ชาวประมงพื้นบ้าน คณะผู้วิจัย นักพัฒนาชุมชนขององค์การ

- * คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
เลขที่ 179 หมู่ 3 ตำบลไม้ฝาด อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง 92150
อีเมล: natthita@hotmail.com
- ** คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
เลขที่ 179 หมู่ 3 ตำบลไม้ฝาด อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง 92150
อีเมล: Prasert65@hotmail.com
- *** คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
เลขที่ 179 หมู่ 3 ตำบลไม้ฝาด อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง 92150
อีเมล: songrak@hotmail.com
- **** สำนักงานประมงอำเภอกันตัง ถนนตรังคภูมิ ตำบลกันตัง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง 92110
อีเมล: boonkrun@hotmail.com
- ***** มุสนิอินดามัน เลขที่ 35/1 หมู่ 4 ตำบลควนปริง อำเภอเมือง จังหวัดตรัง 92000
อีเมล: dawan_jean@hotmail.com
- ***** การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค อำเภอกันตัง
เลขที่ 286 ถนนตรังคภูมิ ตำบลกันตัง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง 92110
อีเมล: somsak.sae@pea.co.th
- ***** การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค อำเภอกันตัง
เลขที่ 286 ถนนตรังคภูมิ ตำบลกันตัง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง 92110
อีเมล: tirathana.chu@pea.ac.th

บริหารส่วนตำบลเกาะลิบง วิทยากร เจ้าหน้าที่การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย และผู้สังเกตการณ์ ใช้เทคนิคการถอดบทเรียนด้วยการประเมินแบบเสริมพลัง (Empowerment Evaluation) โดยมี 3 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 กำหนดกิจกรรมหรือเป้าหมายโครงการ (Mission or Goal) ขั้นที่ 2 การตรวจสอบต้นทุน (Taking Stock) และขั้นที่ 3 การวางแผนสำหรับอนาคต (Planning for the Further) ทั้งนี้ได้คัดเลือกกิจกรรมในการถอดบทเรียน 3 กิจกรรม คือ กลุ่มแพชุมชน กลุ่มแปรรูปสัตว์น้ำ และกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง ผลการดำเนินงานตามแผนของกลุ่มแลเลในภาพรวมซึ่งนำไปสู่การวางกลยุทธ์สำหรับดำเนินงานในอนาคต กล่าวคือ กลุ่มแพชุมชนมีกำไรจากการรับซื้อและขายสัตว์น้ำเพียงเล็กน้อยเนื่องจากเป็นช่วงเริ่มต้น ส่วนกลุ่มแปรรูปสัตว์น้ำเป็นกลุ่มที่เข้มแข็งมีผลกำไรจากการดำเนินการค่อนข้างดี และกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งมีความก้าวหน้าในกิจกรรมเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ (ปูม้าและหมึก) ปล่อยคินสู่ทะเล การปลูกหญ้าทะเล และการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาของชาวประมงพื้นบ้านแก่เยาวชน อย่างไรก็ตาม การจัดตั้งกองทุนลาดตระเวนยังไม่มีผลก้าวหน้า ทั้งนี้กลยุทธ์สำหรับดำเนินงานในอนาคตมีดังนี้ กลุ่มแพชุมชนมี 4 กลยุทธ์ คือ 1) หาดลาดซื้อขาย 2) คัดกรองคุณภาพสัตว์น้ำ 3) รับซื้อสัตว์น้ำ 4) เลี้ยงปูม้า เป็น ส่วนกลุ่มแปรรูปสัตว์น้ำมี 3 กลยุทธ์ คือ 1) ผลิตสินค้า (วัตถุดิบ ผลิต บรรจุ) 2) สร้างยี่ห้อของผลิตภัณฑ์ 3) เพิ่มช่องทางการตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งมี 2 กลยุทธ์ คือ 1) ประชุมเยาวชนเพื่อถ่ายทอดความรู้เรื่องอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล และ 2) ลาดตระเวนเฝ้าระวังเครื่องมือประมงผิดกฎหมายทำลายพันธุ์สัตว์น้ำ

คำสำคัญ: บทเรียน ชาวประมงพื้นบ้าน ธุรกิจสัตว์น้ำสีเขียว พันธุ์สัตว์น้ำ แหล่งหญ้าทะเล

Lessons Learned for Small-Scale Fishers in Performance of Green Aquatic Animal Business and Aquatic Animal Restoration in Seagrass Beds of Koh Muk Community, Trang Province

Natthita Rojchanaprasart* Prasert Tongnunui** Apirak Songrak*** Boonkrun Porndetanan****
Dawan Sanlee***** Somsak Saeton***** Tirathana Chumsaengsri*****

Abstract

This study aims to retrieve lessons that small-scale fishers have learned about performance of green aquatic animal business and aquatic animal restoration

* Faculty of Science and Fisheries Technology, Rajamangala University of Technology Srivijaya, 179 Moo 3, Sikao, Trang 92150, THAILAND.

E-mail: natthita@hotmail.com

** Faculty of Science and Fisheries Technology, Rajamangala University of Technology Srivijaya, 179 Moo 3, Sikao, Trang 92150, THAILAND.

E-mail: Prasert65@hotmail.com

*** Faculty of Science and Fisheries Technology, Rajamangala University of Technology Srivijaya, 179 Moo 3, Sikao, Trang 92150, THAILAND.

E-mail: songrak@hotmail.com

**** Kantang Fisheries Office, Trangkaphum Road, Kantang, Trang 92110, THAILAND.

E-mail: boonkrun@hotmail.com

***** Save Andaman Network, 35/1 Moo 4, Kuanpring, Muang, Trang 92000, THAILAND.

E-mail: dawan_jean@hotmail.com

***** Provincial Electricity Authority, Kantang District, 286 Trangkaphum Road, Kantang, Trang 92110, THAILAND.

E-mail: somsak.sae@pea.co.th

***** Provincial Electricity Authority, Kantang District, 286 Trangkaphum Road, Kantang, Trang 92110, THAILAND.

E-mail: tirathana.chu@pea.ac.th

in seagrass beds of Koh Muk Community, Trang province. The 45 participants in community forum were small-scale fishers, researchers, community developer in Koh Libong Sub-district Administration Organization, experts, provincial electricity authority officers. RMUTSV students, and observers. Empowerment evaluation method was used in retrieving lessons had three steps: I) mission or goal; II) taking stock; and III) planning for the further. Three activities selected for retrieving lessons included aquatic animal trade group, aquatic animal processing group, and coastal resource conservation group. Overall results in operating plan of the Lae Lay group would lead to formulate strategies for future operation. Aquatic animal trade made little profit because it was just started whereas aquatic animal processing group had quite a good profit from its business. The coastal resource conservation group had progressed in several activities, for example, aquatic animal breeding (blue swimming crabs and squids) to release back into the sea, planting seagrass, and transferring indigenous knowledge of small-scale fishers to the youth. However, surveillance fund setting had no progress. In conclusion, strategies for future operation had been set up. Aquatic animal trade group had 4 strategies: 1) finding market for aquatic animal trade; 2) screening quality of aquatic animal; 3) buying aquatic animal; and 4) nursing living blue swimming crabs. Aquatic animal processing group had 3 strategies: 1) producing goods (materials, producing, and packing); 2) creating product brand; and 3) increasing market channels for selling products. Coastal resource conservation group had 2 strategies: 1) youth meeting for transferring knowledge about marine resource conservation; and 2) surveillance illegal fishing gears to destroy aquatic animals.

Keywords: Lessons Learned, Small-scale Fishers, Green Aquatic Animal Business, Aquatic Animal Restoration, Seagrass Beds

บทนำ (Introduction)

จังหวัดตรังมีทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลและชายฝั่งที่มีความสมบูรณ์และหลากหลาย ได้แก่ ป่าชายเลน แนวปะการัง หญ้าทะเล รวมถึงสัตว์ทะเลหายากอย่างพะยูน อย่างไรก็ตาม ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา พื้นที่และทรัพยากรทางทะเลของจังหวัดตรังอยู่ในสภาพที่ถูกภัยคุกคามทำลายทั้งจากปัจจัยธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศของโลก อุณหภูมิของน้ำทะเลที่เพิ่มขึ้น รวมถึงปัญหาที่เกิดจากกิจกรรมการใช้ประโยชน์พื้นที่ ได้แก่ การทำประมง การท่องเที่ยว นอกจากนี้ ยังมีผลกระทบจากการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่ง ได้แก่ การขนส่งทางทะเล การสร้างท่าเทียบเรือ การขุดลอกร่องน้ำที่ขาดมาตรการ และแนวทางการจัดการดูแลอย่างเหมาะสม (ธีระยุทธ เอี่ยมตระกูล, 2556)

ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรชายฝั่งทะเล การแย่งพื้นที่ทำการประมง และปัญหาความขัดแย้งในการใช้เครื่องมือประมงชนิดต่างกัน เป็นสาเหตุหลักของปัญหาสังคมประมงชายฝั่งมากที่สุดในปัจจุบัน โดยปัญหาต่าง ๆ สร้างแรงกดดันต่อชาวประมง ทำให้ชาวประมงมีความพยายามที่จะใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสูงแต่ผิดกฎหมายในการช่วงชิงทรัพยากรที่ร่อยหรอ เช่น การใช้วนตาถี่ ระเบิด ยาเบื่อ หรือเครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมายอื่น ๆ เพื่อทดแทนผลผลิตสัตว์น้ำที่ลดน้อยลง (เผด็จศึกดี จารยะพันธุ์ และคณะ, 2550: 31-32)

เกาะมุกด์ตั้งอยู่ในตำบลเกาะลิบง ในเกาะมุกด์มีเพียงหมู่บ้านเดียว คือ บ้านเกาะมุกด์ ในปี พ.ศ. 2558 เกาะมุกด์ มีจำนวนประชากรทั้งหมด 1,789 คน จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 565 ครัวเรือน ชาวบ้านในเกาะมุกด์นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 96 และส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ทำสวนยางพารา และรับจ้างทั่วไป (องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบง, 2558: 7)

ชาวประมงพื้นบ้านเกาะมุกด์มีวิถีชีวิตพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรสัตว์น้ำที่เกิดจากการใช้ประโยชน์มากเกินไปจนส่งผลกระทบต่อชาวประมงพื้นบ้านโดยตรง ดังนั้น ชาวประมงพื้นบ้านเกาะมุกด์จึงทำกิจกรรมอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งในพื้นที่ของตน ปัจจุบันแม้จะมีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง เช่น ชุดเฉพาะกิจที่เฝ้าระวังตรวจตราเครื่องมือประมงผิดกฎหมายทำลายพันธุ์สัตว์น้ำ กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน และกลุ่มธนาคารสัตว์น้ำ เป็นต้น แต่ชาวประมงพื้นบ้านจะกระตือรือร้นเมื่อมีกิจกรรมจากหน่วยงานมากระตุ้น ทำให้การอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งไม่ต่อเนื่อง สาเหตุหลักเพราะว่าชาวบ้านขาดความมั่นคงด้านอาชีพและรายได้ จึงได้ดำเนินการโครงการวิจัย เรื่อง “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชาวประมงพื้นบ้านในการดำเนินงานธุรกิจสัตว์น้ำสีเขียวและการฟื้นฟูสัตว์น้ำในแหล่งหญ้าทะเลชุมชนเกาะมุกด์” จากความร่วมมือของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัยกับการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค สาขาอำเภอกันตัง จังหวัดตรัง การวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ 1) การพัฒนาแผน 2) การดำเนินงานตามแผน และ 3) การติดตามประเมินผล

ระยะที่ 1 การพัฒนาแผน ได้ปฏิบัติการเวทีชุมชนจัดทำแผน 3 เวที ทำการวิเคราะห์สภาพปัญหาหรือความต้องการจำเป็นของชุมชน ศักยภาพของชุมชน (จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม) และ

จัดทำแผนการดำเนินงาน จากกระบวนการเวทีชุมชนจัดทำแผนได้จัดตั้งกลุ่มแลเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2558 และได้แผนการดำเนินงานธุรกิจสัตว์น้ำสีเขียวและการฟื้นฟูสัตว์น้ำในแหล่งหญ้าทะเลของชุมชน เกาะมุกด์ ประกอบด้วย 4 โครงการ ดังนี้

โครงการที่ 1 การฟื้นฟูทรัพยากรและเฝ้าระวังการทำลายทรัพยากรทางทะเล ประกอบด้วย กิจกรรมจัดตั้งกองทุนน้ำมัน การลาดตระเวนชายฝั่ง การสร้างธนาคารสัตว์น้ำ การปลูกหญ้าทะเล และการสำรวจปูม้าในพื้นที่ปล่อยสัตว์น้ำ

โครงการที่ 2 การปลูกจิตสำนึกเยาวชนและถ่ายทอดแนวคิดในกลุ่มเยาวชนเพื่อความยั่งยืน ประกอบด้วย การนำเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมกับกลุ่ม การปลูกจิตสำนึกเยาวชน การเพิ่มหลักสูตรท้องถิ่น และการผลิตสื่อ

โครงการที่ 3 ธุรกิจชุมชน เพิ่มมูลค่าสัตว์น้ำที่จับได้เพื่อการกินที่อยู่ดีของสมาชิก ประกอบด้วย กิจกรรมแพชุมชน การแปรรูปสัตว์น้ำ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การทำบัญชีครัวเรือน และออมทรัพย์

โครงการที่ 4 กลไกการบริหารจัดการกลุ่มด้วยความโปร่งใส ประกอบด้วย โครงสร้างคณะกรรมการ และกติกาของกลุ่ม

เพื่อให้การบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมตามแผนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กลุ่มแลแลได้จัดตั้งทีมงานรับผิดชอบกิจกรรมต่าง ๆ

ระยะที่ 2 การดำเนินกิจกรรมตามแผน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายจึงมีการดำเนินกิจกรรมตามแผนโดยจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับโครงการตามแผน ดังนี้ 1) การให้ความรู้แก่ชุมชนด้วยการศึกษาดูงานแพชุมชนและการแปรรูปสัตว์น้ำ การอบรมแปรรูปสัตว์น้ำ 2) การจัดหาอุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรมให้กับกลุ่มแปรรูปสัตว์น้ำ กลุ่มแพชุมชน และกลุ่มธนาคารสัตว์น้ำ 3) การจัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึกและถ่ายทอดแนวคิดในกลุ่มเยาวชน ได้แก่ การอบรมเชิงปฏิบัติการการใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องพะยูนและหญ้าทะเลในการสอนรายวิชาวิทยาศาสตร์ให้กับครูสอนวิทยาศาสตร์ในโรงเรียนชายฝั่ง และการจัดค่ายเยาวชนรักษ์หญ้าทะเลและพันธุ์สัตว์น้ำ

ระยะที่ 3 การติดตามประเมินผล มีการติดตามประเมินผลหลายรูปแบบ 1) การติดตามเป็นรายเดือน 2) การติดตามภาคสนามระหว่างการดำเนินกิจกรรม 3) การถอดบทเรียนภายหลังการดำเนินกิจกรรมตามแผน

การถอดบทเรียนของชาวประมงพื้นบ้านในการดำเนินงานธุรกิจสัตว์น้ำสีเขียวและการฟื้นฟูสัตว์น้ำในแหล่งหญ้าทะเลชุมชนเกาะมุกด์ ใช้เทคนิคการถอดบทเรียนด้วยการประเมินแบบเสริมพลัง (Empowerment Evaluation) ซึ่งมีหลักการสำคัญ คือ ให้คนในโครงการรู้จักตนเองสามารถประเมินตนเองได้ตามสภาพที่เป็นจริง และกำหนดทิศทางของตนเองได้ ทั้งนี้จะนำเสนอผลที่เกิดขึ้นจากการถอดบทเรียนภายหลังจากการดำเนินกิจกรรมตามแผน

วัตถุประสงค์ (Objective)

เพื่อศึกษาบทเรียนของชาวประมงพื้นบ้านในการดำเนินงานธุรกิจสัตว์น้ำสีเขียวและการฟื้นฟูสัตว์น้ำในแหล่งหญ้าทะเลชุมชนเกาะมุกด์

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

1. แนวคิดการเรียนรู้

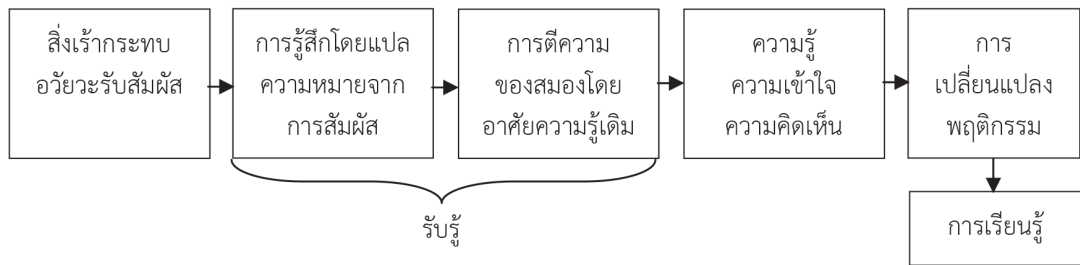
การเรียนรู้เป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิต มนุษย์มีการเรียนรู้ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงก่อนตาย ด้วยคำกล่าวที่ว่า No one too old to learn หรือ ไม่มีใครแก่เกินเรียน และการเรียนรู้จะช่วยพัฒนาชีวิตได้เป็นอย่างดี (วชิระ ชินหนองจอก, 2553)

ทฤษฎีการรับรู้ (Perception theory) เป็นพื้นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญของบุคคล เพราะการตอบสนองพฤติกรรมใด ๆ จะขึ้นอยู่กับ การรับรู้จากสภาพแวดล้อมของตน และความสามารถในการแปลความหมายจากสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ดังนั้น การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยการรับรู้ และสิ่งเร้าที่มีประสิทธิภาพ (วชิระ ชินหนองจอก, 2553)

การรับรู้เกิดขึ้นได้ต้องเป็นไปตามขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 มีสิ่งเร้าจากภายในและภายนอกมากระทบอวัยวะรับสัมผัสของร่างกาย ขั้นที่ 2 กระแสประสาทสัมผัสวิ่งไปยังระบบประสาทส่วนกลางซึ่งมีศูนย์อยู่ที่สมองเพื่อส่งการ อันนี้เรียกว่า การรับรู้ (Perception) ขั้นที่ 3 สมองแปลความหมายออกมาเป็นความรู้ความเข้าใจ โดยอาศัยความรู้เดิม ประสบการณ์เดิม ความจำ เจตคติ โดยกระบวนการรับรู้

การจัดระบบการรับรู้ มนุษย์เมื่อพบสิ่งเร้าไม่ได้รับรู้ตามสิ่งเร้าที่ปรากฏแต่จะนำมาจัดระบบตามหลักการ ดังนี้ 1) หลักการแห่งความคล้ายคลึง (Principle of Similarity) 2) หลักการแห่งความใกล้ชิด (Principle of Proximity) 3) หลักการแห่งความสมบูรณ์ (Principle of Closure)

การเรียนรู้ของคนเราจากไม่รู้ไปสู่การเรียนรู้มี 5 ขั้นตอน คือ สิ่งเร้ามาเร้าประสาทที่ต้นตัวเกิดการรับสัมผัสกับอวัยวะรับสัมผัสด้วยประสาททั้ง 5 แล้วส่งกระแสสัมผัสไปยังระบบประสาทส่วนกลางทำให้เกิดการแปลความหมายขึ้นโดยอาศัยประสบการณ์เดิม เรียกว่า การรับรู้ (Perception) เมื่อแปลความหมายแล้วก็จะสรุปผลของการรับรู้เป็นความคิดรวบยอด แล้วมีปฏิกิริยาตอบสนอง (Response) อย่างหนึ่งอย่างใดต่อสิ่งเร้าที่รับรู้เป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แสดงว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นแล้ว (กฤษณา ศักดิ์ศรี, 2530 อ้างใน วชิระ ชินหนองจอก, 2553) ดังรูปที่ 1

2. ธุรกิจสีเขียว

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับสากลเริ่มต้นตัวตั้งแต่ก่อตั้ง United Nations Environment Program (UNEP) ในปี พ.ศ. 2516 และเพิ่มขึ้นมากหลังการประชุม Earth Summit ที่เมืองริโอเดอไรจาเนโร ประเทศบราซิล ในปี พ.ศ. 2535 ได้ผลักดันให้แต่ละประเทศมีการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development) (ลักษณะวดี บุญยะศิรินันท์, 2558: 2) แนวทางการดำรงชีวิตและการดำเนินธุรกิจจึงเปลี่ยนเป็นแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน และเป็นธุรกิจสีเขียว (Green Business) มากขึ้น (พิพัฒน์ วีระถาวร, 2555: 11)

ธุรกิจสีเขียวต้องไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หรือลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หรือส่งผลกระทบต่อสุขภาพแวดล้อมของท้องถิ่นหรือโลก รวมทั้งต่อประชาชน ชุมชน สังคม และเศรษฐกิจ (คมศักดิ์ สว่างไสว, 2559)

ธุรกิจสีเขียว หมายถึง องค์กรที่ประกอบธุรกิจโดยมีปณิธานในการทำงานที่มุ่งอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติของโลกมนุษย์มีชีวิตอยู่ร่วมกันในระบบนิเวศที่ดีที่สุดและยั่งยืน (ธีระ กุลสวัสดิ์ และ ธีระวัฒน์ จันทิก, 2557: 467)

ธุรกิจสีเขียว หมายถึง การดำเนินธุรกิจใด ๆ ขององค์กรโดยไม่ควรทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมใด ๆ ต่อสถานะแวดล้อมโลก หรือแม้แต่สุขภาพแวดล้อมของประเทศ ชุมชน หรือท้องถิ่นก็ตาม (SMEs Knowledge Center, ม.ป.ป.: 153)

ธุรกิจสีเขียวต้องให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ 3 ด้านหลัก ดังนี้ 1) People คือ ผลลัพธ์ที่จะเกิดต่อมนุษยโลกที่เกี่ยวข้อง 2) Planet คือ ผลกระทบที่จะเกิดต่อสิ่งแวดล้อม สถานะอากาศ และการเปลี่ยนแปลงต่อธรรมชาติของโลก และ 3) Profit คือ ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นจากการทำธุรกิจ (SMEs Knowledge Center, ม.ป.ป.: 153; พิพัฒน์ วีระถาวร, 2555: 11)

ชาวประมงพื้นบ้านเกาะมุกด์กับธุรกิจสีเขียว

ธุรกิจสัตว์น้ำสีเขียว หมายถึง การที่กลุ่มชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนเกาะมุกด์มีความตั้งใจในการร่วมกันดำเนินธุรกิจของชุมชนในการเพิ่มมูลค่าสัตว์น้ำที่จับได้จากการทำการประมงโดยไม่ใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย และไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชน รวมถึงการร่วมรับผล

ประโยชน์จากการดำเนินงานธุรกิจของชุมชน โดยทำธุรกิจชุมชนควบคู่ไปกับการฟื้นฟูสัตว์น้ำในแหล่งหญ้าทะเล กล่าวคือ มีการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ เช่น ปูม้าและหมึก ปล่อยั่งยืนสู่ธรรมชาติ ซึ่งจะช่วยให้ปูม้าและหมึกในแหล่งหญ้าทะเลของชุมชนมีการฟื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมและสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้อีก

ดั่งที่ ยศ สันตสมบัติ (2541 อ้างใน อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, 2558: 104) กล่าวว่า ชุมชนท้องถิ่นมีรูปแบบในการทำประมงเพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล พร้อมทั้งมีหน้าที่ในการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของท้องทะเลให้คงอยู่ได้ ดังนี้ 1) เครื่องมือประมงพื้นบ้านที่ออกแบบเพื่อจับสัตว์น้ำตัวโตเต็มวัยและจับสัตว์น้ำตามฤดูกาล 2) การจับสัตว์น้ำตามสภาพการณ์ของทะเล เป็นผลให้สัตว์น้ำไม่ได้ถูกจับตลอดทั้งปีและสัตว์น้ำแต่ละชนิดมีเวลาฟื้นตัว และ 3) การจับสัตว์น้ำที่คำนึงถึงความพอเพียงโดยใช้แรงงานในครอบครัวทำการประมงเพื่อทำมาหากินเลี้ยงชีพและแบ่งปันกันโดยไม่ได้มุ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ

3. การจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมีหลายชนิด ได้แก่ ป่าชายเลน ป่าชายหาด ปะการัง หญ้าทะเล และสัตว์ทะเลชนิดต่าง ๆ

การจัดการสิ่งแวดล้อม คือ กระบวนการดำเนินการตามความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น มีส่วนให้ประโยชน์ตามความต้องการของมนุษย์ขั้นต่ำ หรือมากกว่าในอนาคต หรืออีกนัยหนึ่งการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในระบบสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักและวิธีการอนุรักษ์ คือ ต้องมีทรัพยากรธรรมชาติสำหรับมนุษย์ตลอดไปทั้งปริมาณและคุณภาพ (เกษม จันทร์แก้ว, 2546 อ้างใน ศักดิ์ศรี รักไทย, 2557: 153)

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดำเนินการเพื่อใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยาวนานที่สุด โดยมีการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ สัตว์ และพืช (วิชัย เทียนน้อย, ม.ป.ป. และโรจน์จรรย์ ด้านสวัสดิ์, ม.ป.ป. อ้างใน จรูญพันธ์ุ เชี่ยววิทย์, 2545: 28)

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมี 4 ประการ (คู่มือการจัดการแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัดและอำเภอ, 2533 อ้างใน จรูญพันธ์ุ เชี่ยววิทย์, 2545: 28-29)

1) การสงวน (Preservation) หมายถึง การดำรงไว้ซึ่งความสมดุลของธรรมชาติ โดยปล่อยให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีการเจริญเติบโต และมีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันตามธรรมชาติโดยมนุษย์ไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวใด ๆ ทั้งสิ้น

2) การอนุรักษ์ (Conservation) หมายถึง การดูแลป้องกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลายหรือเสื่อมสภาพลง

3) การพัฒนา (Development) หมายถึง การปรับปรุง บูรณะ พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีสภาพดีขึ้น

4) การใช้ประโยชน์ (Utilization) หมายถึง การนำทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้ประโยชน์อย่างถูกต้องและเหมาะสมตามหลักวิชาการ

ชาวประมงพื้นบ้านเกาะมุกต์มีการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในชุมชนของตน กล่าวคือ นอกจากเป็นผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรสัตว์น้ำในการดำรงชีพแล้วยังเป็นผู้อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ดังที่มีกิจกรรมถ่ายทอดความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งให้แก่เยาวชนที่เป็นลูกหลาน และลาดตระเวนเฝ้าระวังการทำลายทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจากเครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย อีกทั้งมีการฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง คือ การเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ เช่น ปูม้าและหมึก ปล่อยคืนสู่ทะเล และการปลูกหญ้าทะเลในพื้นที่ของชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. การเลือกพื้นที่ศึกษา

ทำการศึกษาในพื้นที่ เกาะมุกต์ ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านประกอบอาชีพทำการประมง มีระบบนิเวศหญ้าทะเลที่อุดมสมบูรณ์ และเป็นพื้นที่ที่การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค สาขาอำเภอกันตัง ได้สนับสนุนงบประมาณในการสร้างอาคารศูนย์เรียนรู้ธนาคารสัตว์น้ำบ้านเกาะมุกต์ ซึ่งมีกลุ่มธนาคารสัตว์น้ำอยู่แต่เดิม แต่การดำเนินงานยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร จึงกำหนดเป็นพื้นที่เกาะมุกต์

2. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้เข้าร่วมถอดบทเรียน จำนวน 45 คน ประกอบด้วย ชาวประมงพื้นบ้านเกาะมุกต์และครอบครัวที่เป็นสมาชิกกลุ่มแลเล และรับผิดชอบในกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ แพชุมชน แปรรูปสัตว์น้ำ และอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง จำนวน 30 คน รวมถึงคณะผู้วิจัย จำนวน 5 คน ประกอบด้วย นักวิชาการ (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย) ภาครัฐ (ประมงอำเภอ) รัฐวิสาหกิจ (ผู้บริหารการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค สาขาอำเภอกันตัง) และองค์การพัฒนาเอกชน (มูลนิธิอานามัน) รวมถึงนักพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบง 1 คน วิทยากร 2 คน เจ้าหน้าที่การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค 2 คน นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย 3 คน และผู้สังเกตการณ์ 2 คน

3. การถอดบทเรียน

การถอดบทเรียนของชาวประมงพื้นบ้านในการดำเนินงานธุรกิจสัตว์น้ำสีเขียวและการฟื้นฟูสัตว์น้ำในแหล่งหญ้าทะเลชุมชนเกาะมุกต์ จังหวัดตรัง ภายหลังจากดำเนินกิจกรรมตามแผน ใช้การประเมินแบบเสริมพลัง (Empowerment Evaluation) หลักการ คือ ให้คนในโครงการรู้จักตนเองสามารถประเมิน

ตนเองได้ตามสภาพที่เป็นจริง และกำหนดทิศทางของตนเองได้ ทั้งนี้ได้จัดเวทีชุมชนถอดบทเรียนสมาชิกกลุ่มแลเลโดยคัดเลือกกิจกรรมหรือกลุ่มย่อยในการถอดบทเรียน 3 กลุ่ม ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง คือ 1) กลุ่มแพชุมชน 2) กลุ่มแปรรูปสัตว์น้ำ 3) กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งบ้านเกาะมุกด์ โดยแต่ละกลุ่มทำการถอดบทเรียน มีขั้นตอน ดังนี้ (หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาประชากรศึกษา, ม.ป.ป.)

ขั้นที่ 1 กำหนดกิจกรรมหรือเป้าหมายโครงการ (Mission or Goal) โดยให้สมาชิกในโครงการทบทวนว่าจะไร คือ ภารกิจหลักที่ต้องทำเพื่อบรรลุเป้าหมายของโครงการ

ขั้นที่ 2 การตรวจสอบต้นทุน (Taking Stock)

1) สสำรวจกิจกรรมที่ผ่านมาแล้วให้นำหนักความสำคัญ
2) ประเมินความสามารถของทีมในการทำกิจกรรม โดยใช้คำถามว่าทีมสามารถทำกิจกรรมเหล่านี้ได้ดีเพียงใด ให้คะแนน 1-10 หากคะแนนเฉลี่ยของกิจกรรม และให้สมาชิกกลุ่มอภิปรายว่า เพราะเหตุใดกิจกรรมนั้น ๆ ได้คะแนนเท่านี้ โดยวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยจากคะแนนเฉลี่ยของกิจกรรม

ขั้นที่ 3 การวางแผนสำหรับอนาคต (Planning for the Further) โดยใช้คำถามว่า ถ้าทีมต้องทำกิจกรรมเหล่านี้ต่อไปจะสามารถทำให้ดีกว่าเดิมหรือแตกต่างจากเดิมได้อย่างไร โดยในขั้นนี้จะได้แผนปฏิบัติการที่สมบูรณ์ทั้งเป้าหมาย วิธีดำเนินงาน และจุดตรวจสอบ ดังนี้ 1) กำหนดเป้าหมายของกิจกรรม 2) กำหนดกลยุทธ์ที่จะบรรลุเป้าหมาย และ 3) กำหนดจุดตรวจสอบ

ผลการวิจัย (Research Result)

ผลการศึกษาแนะนำเสนอใน 3 ประเด็น คือ 1) บทเรียนของชุมชน 2) ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จของชุมชน และ 3) จุดอ่อนของชุมชน ดังนี้

1. บทเรียนของชุมชน

บทเรียนของชุมชนได้มาจากการถอดบทเรียนของชุมชน และข้อสังเกตของนักวิจัยต่อชุมชน โดยผลการถอดบทเรียนของชุมชน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแพชุมชน กลุ่มแปรรูปสัตว์น้ำ และกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งบ้านเกาะมุกด์ ดังนี้

1.1 กลุ่มแพชุมชน

วัตถุประสงค์ 1) เพื่อให้มีรายได้ดีขึ้น 2) เพื่อสร้างความสามัคคีในชุมชน 3) เพื่อให้การซื้อขายได้สัตว์น้ำที่มีคุณภาพ

เป้าหมาย 1) ทำการรับซื้อสัตว์น้ำ 6 เดือนต่อปี 2) รายได้ต่อเดือน 60,000 บาท/เดือน/กลุ่ม

ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานในอนาคตของแพชุมชนกลุ่มแลเลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กลุ่มจึงเลือกกิจกรรมที่จะนำมาวางกลยุทธ์ 4 กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 1.1 หาตลาดซื้อขาย (Finding Market for Aquatic Animal Trade)

จุดอ่อน	จุดแข็ง
<ol style="list-style-type: none"> 1. ตลาดแคบ 2. ปริมาณสัตว์น้ำมีน้อย 3. ไม่มีการประชาสัมพันธ์ 4. มีการจำกัดรับซื้อสัตว์น้ำได้บางประเภท 5. มีแพอื่นในชุมชนเป็นคู่แข่ง 6. กำหนดราคาที่แน่นอนไม่ได้ 7. ไม่มีทุนสนับสนุนให้คนเลี้ยงสัตว์น้ำมาขาย ขณะที่แพอื่นมี 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สะดวกในการรับส่งสินค้า 2. คุณภาพสินค้าดีกว่า 3. ราคาถูกกว่าเมื่อเทียบกับแพอื่น

วางแผนสำหรับอนาคตของกิจกรรมที่ 1.1

- 1) เป้าหมายในอนาคต คือ รายได้ 60,000 บาท/เดือน/กลุ่ม
- 2) กลยุทธ์ โดย (1) เพิ่มการประชาสัมพันธ์ เช่น แผ่นพับ บอกรถ่อ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น (2) ตลาดขายสัตว์น้ำโดยการไปติดต่อพ่อค้าคนกลาง (3) จัดตั้งกองทุนของกลุ่มเพื่อใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการสร้างแรงจูงใจ 2.4) รับซื้อโดยตรงในชุมชน
- 3) จุดตรวจสอบ (1) ประเมินจากรายได้ทุก 2 สัปดาห์ (2) จำนวนตลาดขายสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น

กิจกรรมที่ 1.2 คัดกรองคุณภาพสัตว์น้ำ (Screening Quality of Aquatic Animal)

จุดอ่อน	จุดแข็ง
<ol style="list-style-type: none"> 1. ปริมาณสัตว์น้ำน้อยในบางช่วง 2. เกณฑ์ในการคัดกรองของแพพ่อค้าและแพชุมชนของกลุ่มแลเลไม่ตรงกัน 3. ปริมาณสัตว์น้ำล้นตลาดในบางช่วงทำให้ราคาสัตว์น้ำตกต่ำ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัตว์น้ำมีคุณภาพ สด และไม่มีสารเคมี 2. สมาชิกทุกคนมีประสบการณ์ทำให้มีทักษะในการคัดกรองสัตว์น้ำ 3. เมื่อสัตว์น้ำขาดตลาดทำให้ราคาสินค้าสูง

วางแผนสำหรับอนาคตของกิจกรรมที่ 1.2

- 1) เป้าหมายในอนาคต คือ คงคุณภาพของสัตว์น้ำที่จำหน่าย
- 2) กลยุทธ์ ขยายตลาดโดยการหาพ่อค้าคนกลางที่หลากหลายขึ้น
- 3) จุดตรวจสอบ คือ จำนวนตลาดเพิ่มขึ้น

กิจกรรมที่ 1.3 รับซื้อสัตว์น้ำ (Buying Aquatic Animal)

จุดอ่อน	จุดแข็ง
1. ซื้อขายในเฉพาะสมาชิก ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำน้อย 2. ขาดการประชาสัมพันธ์ 3. รับซื้อสัตว์น้ำจำกัดซื้อสัตว์น้ำได้บางประเภท 4. เวลาในการซื้อขายจำกัด 5. แอปปลาอื่นเป็นญาติกันทำให้เกิดความเกรงใจ	1. มีการปันผลให้แก่สมาชิก 2. การคมนาคมสะดวกในการซื้อขาย 3. มีการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกเพื่อสร้างแรงจูงใจ

วางแผนสำหรับอนาคตกิจกรรมที่ 1.3

- 1) เป้าหมายในอนาคต คือ เพิ่มปริมาณการซื้อขายสัตว์น้ำเพื่อให้รายได้เพิ่มขึ้น
- 2) กลยุทธ์ โดย (1) เพิ่มจำนวนสมาชิกกลุ่ม (2) เพิ่มตลาด/ช่องทางการซื้อขาย (3) เพิ่มการประชาสัมพันธ์
- 3) จุดตรวจสอบ คือ (1) สมาชิกกลุ่ม (2) ประเมินรายได้ทุก 2 สัปดาห์

กิจกรรมที่ 1.4 เลี้ยงปูม้าเป็น (Nursing Living Blue Swimming Crabs)

จุดอ่อน	จุดแข็ง
1. ขาดอุปกรณ์เพาะเลี้ยง/จับ 2. ไฟฟ้าดับบ่อย 3. ขาดงบประมาณสนับสนุนสมาชิก 4. ขาดการดูแลเอาใจใส่อย่างจริงจัง 5. ขาดความรู้ในการเลี้ยงและดูแลปูเป็น	1. ปูหาง่ายมืออยู่ตามธรรมชาติ 2. ปูมีคุณภาพดี 3. มีศูนย์เพาะเลี้ยงและศูนย์การเรียนรู้ 4. มีหน่วยงานสนับสนุน (กฟภ., มทร. , ประมง) 5. ตลาดเปิดกว้าง

วางแผนสำหรับอนาคตกิจกรรมที่ 1.4

- 1) เป้าหมายในอนาคต ไม่มี
- 2) กลยุทธ์ โดย (1) วางแผนการเพาะเลี้ยงปูม้าเป็นให้ตรงกับฤดูกาลท่องเที่ยวจะได้ต่อยอดเรื่องการท่องเที่ยว (2) ประสานหน่วยงานการไฟฟ้าเพื่อขอสนับสนุนเครื่องปั่นไฟ ให้มีไฟฟ้าสำรองในการเลี้ยงปูม้าเป็น (3) หน่วยงาน เช่น ประมง มาให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงปูม้าเป็น
- 3) จุดตรวจสอบ ไม่มี

1.2 กลุ่มแปรรูปสัตว์น้ำ

วัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างอาชีพเสริม เพิ่มรายได้ แลกเปลี่ยนความคิด และสร้างความสัมพันธ์กัน ภายในกลุ่ม 2) เพื่อพัฒนาตนเอง และสร้างคุณค่าของตนเอง

เป้าหมาย คือ 1) กลุ่มมีความเข้มแข็งและยั่งยืน 2) ทำผลิตภัณฑ์ชนิดต่างๆ (ปลากระเบนคั่ว กลัวยและเผือกฉาบ ขนมขี้มอด น้ำพริกเผา ปลาเค็ม เครื่องแกง ห่อหมก ยำปลาหลังเขียว) โดยมีการผลิต สัปดาห์ละ 4 วัน 3) ในอนาคตต้องการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ (ไตปลาแห้ง ขนมจีบ กะหรี่ปั๊บ โดนัท)

ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานในอนาคตของกลุ่มแปรรูปสัตว์น้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กลุ่ม จึงเลือกกิจกรรมที่จะนำมาวางกลยุทธ์ 3 กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 2.1 ผลิตสินค้า (วัตถุดิบ ผลิต บรรจุ) (Producing Goods (Materials, Producing, and Packing))

จุดอ่อน	จุดแข็ง
1. ขาดวัตถุดิบเป็นบางช่วง 2. ขาดเงินทุนหมุนเวียนที่เพียงพอ 3. ขาดอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตบางผลิตภัณฑ์ 4. ขาดความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น แกงไตปลาแห้ง	1. จำนวนสมาชิกที่ร่วมผลิต/แปรรูปในแต่ละครั้งเกินครึ่ง 2. สมาชิกกลุ่มมีความสามัคคีมาก 3. การบริหารจัดการกลุ่มมีความโปร่งใส 4. หัวหน้ากลุ่มมีภาวะผู้นำ 5. สมาชิกกลุ่มรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน 6. วินัยของกลุ่ม เริ่มทำงานเวลา 9.00 น.

วางแผนสำหรับอนาคตกิจกรรมที่ 2.1

- 1) เป้าหมายในอนาคต คือ (1) รายได้ที่เพิ่มขึ้น (2) กลุ่มมีความมั่นคง
- 2) กลยุทธ์ โดย (1) โรงเรือนในการผลิต/แสดงสินค้า/ขายสินค้า/ศูนย์การเรียนรู้ด้านการผลิต (2) อุปกรณ์การผลิต (3) สร้างผลิตภัณฑ์ใหม่
- 3) จุดตรวจสอบ คือ รายได้ และการปันผลทุกวันที่ 11 ของเดือน

กิจกรรมที่ 2.2 สร้างยี่ห้อของผลิตภัณฑ์ (Creating Product Brand)

จุดอ่อน	จุดแข็ง
1. ขาดการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์	1. อาหารปลอดภัยไร้สารกันบูด 2. ผู้ผลิตมีทักษะในการควบคุมและตรวจสอบคุณภาพ และรสชาติของผลิตภัณฑ์ 3. มียี่ห้อโดยมีฉลากติดผลิตภัณฑ์บางชนิด

วางแผนสำหรับอนาคตกิจกรรมที่ 2.2

- 1) เป้าหมายในอนาคต คือ (1) รับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (2) จัดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน (3) รับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ฮาลาล
- 2) กลยุทธ์ โดย (1) พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน (ความสะอาด การเลือกวัตถุดิบ กระบวนการผลิต บรรจุภัณฑ์) (2) ยื่นคำขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน (3) ยื่นคำขอรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ฮาลาล
- 3) จุดตรวจสอบ (1) ได้รับการขึ้นทะเบียนวิสาหกิจชุมชน (2) ได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (3) ได้รับการรับรองผลิตภัณฑ์ฮาลาล

กิจกรรมที่ 2.3 เพิ่มช่องทางการตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ (Increasing Market Channels for Selling Products)

จุดอ่อน	จุดแข็ง
1. การส่งสินค้าไปขายต่างจังหวัด เช่น กระป๋องได้ล่าช้า 2. ตลาดภายนอกพื้นที่ยังมีน้อย	1. มีตลาดหลักจำหน่ายอยู่ในพื้นที่ 2. เป็นแหล่งท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวเข้ามาซื้อผลิตภัณฑ์ 3. ราคาของผลิตภัณฑ์ถูกกว่าท้องตลาดเมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าที่มีคุณภาพเดียวกัน

วางแผนสำหรับอนาคตกิจกรรมที่ 2.3

- 1) เป้าหมายในอนาคต คือ ขยายตลาดจำหน่ายสินค้าให้กว้างขึ้น โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบงเป็นหน่วยประสาน
- 2) กลยุทธ์ โดย (1) ขยายตลาดจากระดับชุมชนไปสู่ระดับตำบล และอื่น ๆ (2) สร้างเครือข่ายจำหน่ายผลิตภัณฑ์กับชุมชนอื่น
- 3) จุดตรวจสอบ คือ มีจุดจำหน่ายสินค้าระดับตำบลและชุมชนอื่น

1.3 กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งบ้านเกาะมุกด์

วัตถุประสงค์ 1) เพื่อดูแลจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง 2) เป็นศูนย์เรียนรู้ทรัพยากรทางทะเล 3) เป็นแหล่งทรัพยากรทางทะเลสร้างอาชีพให้ชุมชนและการท่องเที่ยว 4) เป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชน และ 5) เพื่อให้ทรัพยากรทางทะเลมีความยั่งยืน

เป้าหมาย คือ 1) แบ่งพื้นที่ในการดูแลโดยจัดผู้ดูแลเป็นกลุ่ม (เฉพาะพื้นที่) และจัดให้มีทีมดูแลพื้นที่ร่วม 2) ปลูกหญ้าทะเล 5,000 ต้นต่อปี 3) จัดอบรมให้แม่บ้านและเยาวชนเกี่ยวกับทรัพยากรทางทะเลโดยวิทยากรในท้องถิ่นปีละ 1 ครั้ง 4) เพาะพันธุ์สัตว์น้ำเพื่อปล่อยคืนสู่ทะเลเป็นปูม้า 10,000,000 ตัวต่อปี และหมึก 5,000 ตัวต่อปี

ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานในอนาคตของกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งบ้านเกาะมุกด์ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพกลุ่มจึงเลือกกิจกรรมที่จะนำมาวางกลยุทธ์ 2 กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 3.1 ประชุมเยาวชนเพื่อถ่ายทอดความรู้เรื่องอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล (Youth Meeting for Transferring Knowledge about Marine Resource Conservation)

จุดอ่อน	จุดแข็ง
<ol style="list-style-type: none"> 1. กลุ่มเพิ่งเริ่มต้นยังไม่แข็งแรง 2. เยาวชนเข้าร่วมน้อย 3. ยังไม่มีการสกัดความรู้จากปราชญ์มาเป็นชุดความรู้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เด็กและเยาวชนมีความสนใจ 2. มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะถ่ายทอดเกี่ยวกับ พะยูง เต่า โลมา หูฉลาม ปลากระเบน 3. มีกลุ่มเฉพาะที่ช่วยพุ่มพักเด็ก เช่น กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล 4. มีการให้ความรู้เสริมแก่เยาวชนเรื่อง มารยาท คุณธรรม ยาเสพติด และการใช้ชีวิตในสังคม 5. มีชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้

วางแผนสำหรับอนาคตกิจกรรมที่ 3.1

- 1) เป้าหมายในอนาคต คือ เยาวชนเป็นตัวแทนสืบทอดเจตนารมณ์ในการอนุรักษ์ของคนรุ่นปัจจุบัน
- 2) กลยุทธ์ โดย (1) ให้ปราชญ์ชุมชนหมั่นเวียนกันมาถ่ายทอดความรู้แก่เยาวชน (2) สกัดความรู้จากปราชญ์ชุมชนเป็นชุดความรู้/หลักสูตร (3) จัดกิจกรรมโดยเน้นการมีส่วนร่วมของเยาวชน
- 3) จุดตรวจสอบ คือ (1) จำนวนเยาวชนที่เข้าร่วม (2) การมีชุดความรู้

กิจกรรมที่ 3.2 ลาดตระเวนเฝ้าระวังการทำลายทรัพยากรทางทะเล (Surveillance Illegal Fishing Gears to Destroy Aquatic Animals)

จุดอ่อน	จุดแข็ง
<ol style="list-style-type: none"> 1. ขาดอุปกรณ์สื่อสาร น้ำมัน และงบประมาณในการออกลาดตระเวน 2. การจัดระบบของกลุ่มยังไม่มีชัดเจน/ไม่มีตารางเวรปฏิบัติการ 3. ไม่ได้รับการตอบรับจากหน่วยงานที่รับผิดชอบในการแก้ปัญหาให้ทันทันที 4. ความล่าช้าในการออกบัตร (บัตรประมงอาสา บัตรชุดเฉพาะกิจทางทะเล) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ชาวบ้านและกลุ่มมีการรายงานข่าวสารเมื่อพบสิ่งผิดปกติ 2. ชาวบ้านมีความมุ่งมั่นตั้งใจ 3. สามารถช่วยเหลือแก้ปัญหาเบื้องต้นได้ 4. สามารถผนวกกิจกรรมลาดตระเวนไปกับการประกอบอาชีพประมง

วางแผนสำหรับอนาคตกิจกรรมที่ 3.2

- 1) เป้าหมายในอนาคต คือ ลดเครื่องมือประมงผิดกฎหมายและทำลายล้างทรัพยากรและสัตว์น้ำวัยอ่อน
- 2) กลยุทธ์ โดย (1) กระตุ้นให้ผู้ได้รับผิดชอบด้านกฎหมายเน้นการบังคับใช้และทำงานอย่างจริงจัง (2) สร้างเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็งเพื่อต่อรองและกำหนดกติกาชุมชน
- 3) จุดตรวจสอบ คือ การมีเครือข่าย

2. ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จของชุมชน

- 2.1 มีเครือข่ายและองค์กรในพื้นที่ที่เป็นผู้ประสานงานกับชุมชนทำให้สามารถถึงสมาชิกชุมชนเข้ามาร่วมได้
- 2.2 มีผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการที่เข้มแข็งจึงสามารถถึงสมาชิกชุมชนเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้
- 2.3 ชุมชนเห็นประโยชน์ของการเข้าร่วมโครงการวิจัย และมีการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
- 2.4 ชุมชนมีความกล้าหาญที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองในการทำบางกิจกรรมที่เป็นกิจกรรมใหม่ ซึ่งต้องมีการเรียนรู้ใหม่ เช่น แพชุมชน
- 2.5 สมาชิกกลุ่มการแปรรูปสัตว์น้ำมีทุนเดิมที่สามารถแปรรูปสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์อื่นที่ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นได้
- 2.6 ชุมชนเกาะมุกด์เป็นชุมชนปิดมีพื้นที่บริเวณที่ชัดเจน มีความสัมพันธ์ของเครือญาติที่เอื้อต่อความร่วมมือในการทำกิจกรรมตามแผน
- 2.7 ครอบครัวให้การสนับสนุนในการทำกิจกรรม ส่งผลให้กิจกรรมต่าง ๆ มีความก้าวหน้า
- 2.8 การมีพี่เลี้ยง คือ ทีมนักวิจัย นักวิชาการ และหน่วยงานสนับสนุนทุน จึงส่งเสริมให้ชุมชนมีความสำเร็จ

3. จุดอ่อนของชุมชน

- 3.1 ชุมชนยังช่วยเหลือตัวเองได้ไม่เต็มจึงต้องอาศัยพี่เลี้ยง
- 3.2 ชุมชนไม่สามารถรวมกลุ่มได้ด้วยตนเองต้องมีหน่วยงานอื่นมาช่วยในการรวมกลุ่ม
- 3.3 ความหลากหลายของคนในชุมชนทำให้มีความแตกต่างทางความคิด และจุดมุ่งหมายในชีวิตทำให้ยังมีจุดอ่อนในการหลอมรวมให้เป็นหนึ่งเดียว
- 3.4 สมาชิกกลุ่มแลเลื่อมทางเลือกอาชีพที่หลากหลายปรับเปลี่ยนไปตามฤดูกาล เช่น ประมงและการท่องเที่ยว ทำให้กิจกรรมด้านอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งยังไม่จริงจังและเข้มข้นเท่าที่ควร รวมถึงทำกิจกรรมด้านอาชีพบางกลุ่มไม่ต่อเนื่องจึงมีโอกาสดูสูญเสียด้านได้ เช่น แพชุมชน

สรุปผล (Conclusion)

ผลลัพธ์จากการดำเนินงานตามแผนของกลุ่มแลเลในภาพรวมซึ่งนำไปสู่การวางกลยุทธ์การดำเนินงานในอนาคต มีดังนี้ 1) รายได้เพิ่มขึ้น โดยแพชุมชนมีกำไรจากการรับซื้อและขายสัตว์น้ำเพียงเล็กน้อยเนื่องจากเป็นช่วงเริ่มต้น ส่วนกลุ่มแปรรูปสัตว์น้ำเป็นกลุ่มที่มีผลกำไรจากการดำเนินการค่อนข้างดี 2) เงินออมแบบสัจจะออมทรัพย์ของสมาชิกเพิ่มขึ้น 3) การจัดตั้งกองทุนน้ำมัน เนื่องจากแพชุมชนเพิ่งเริ่มดำเนินการจึงยังไม่สามารถจัดสรรผลกำไรมาสมทบในกองทุนน้ำมันสำหรับการลาดตระเวนได้ 4) ปริมาณการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำและปล่อยลงสู่ทะเลเพิ่มขึ้น 5) หญ้าทะเลที่ปลูกไว้มีอัตราการรอดร้อยละ 47.37 6) การสำรวจปูม้าในพื้นที่ปล่อยของชุมชน โดยสำรวจปูม้าวัยอ่อนในระหว่างเดือนเมษายน 2558 ถึงกุมภาพันธ์ 2559 พบปูม้าวัยอ่อนในเดือนพฤศจิกายน 2558 มีปริมาณมากที่สุด ส่วนปริมาณปูม้าขนาดใหญ่ที่จับด้วยอวนจมน้ำจากเดือนตุลาคม 2558 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ 2559 ได้ทั้งหมด 82 ตัว โดยมีกำลังจับเฉลี่ย 20 ตัว/การทำประมง 1 ครั้ง มีน้ำหนักเฉลี่ย 1021.7 กรัม/การทำประมง 1 ครั้ง 7) การจ่ายค่าเยาวยวชนรักษ์หญ้าทะเลและพันธุ์สัตว์น้ำ พบว่า คะแนนความรู้เรื่องหญ้าทะเลก่อนและหลังเข้าค่ายเยาวยวชนไม่แตกต่างกัน ส่วนคะแนนความรู้เรื่องการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ (ปูม้าและหมึก) ก่อนและหลังการเข้าค่ายเยาวยวชนแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 โดยคะแนนความรู้เรื่องการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำหลังเข้าค่ายสูงกว่าก่อนเข้าค่าย

สรุป กลุ่มแพชุมชนมีกำไรจากการรับซื้อและขายสัตว์น้ำเพียงเล็กน้อยเนื่องจากเป็นช่วงเริ่มต้น ส่วนกลุ่มแปรรูปสัตว์น้ำเป็นกลุ่มที่มีผลกำไรจากการดำเนินการค่อนข้างดี และกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง มีความก้าวหน้าในกิจกรรมเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ (ปูม้าและหมึก) ปล่อยคืนสู่ทะเล การปลูกหญ้าทะเล และการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาแก่เยาวยวชน อย่างไรก็ตาม ในการจัดตั้งกองทุนลาดตระเวนยังไม่มี ความก้าวหน้า

กลยุทธ์ในการดำเนินงานในอนาคต โดยกลุ่มแพชุมชนได้วางกลยุทธ์ 4 ด้าน คือ 1) หาดลาดซื้อขาย 2) คัดกรองคุณภาพสัตว์น้ำ 3) รับซื้อสัตว์น้ำ 4) เลี้ยงปูม้าเป็น ส่วนกลุ่มแปรรูปสัตว์น้ำ ได้วางกลยุทธ์ดำเนินงาน 3 ด้าน คือ 1) ผลิตสินค้า (วัตถุดิบ ผลิต บรรจุ) 2) สร้างยี่ห้อของผลิตภัณฑ์ 3) เพิ่มช่องทางการตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งได้วางกลยุทธ์ดำเนินงาน 2 ด้าน คือ 1) ประชุมเยาวยวชนเพื่อถ่ายทอดความรู้เรื่องอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล 2) ลาดตระเวนเฝ้าระวังการทำลายทรัพยากรทางทะเล

อภิปรายผล (Discussion)

การถอดบทเรียนสมาชิกกลุ่มแลเลใน 3 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มแพชุมชน กลุ่มแปรรูปสัตว์น้ำ และกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง ทั้งนี้สมาชิกกลุ่มแลเลมีการเรียนรู้โดยรับรู้ว่าไม่มีความมั่นคงในอาชีพประมงและรายได้ จึงเกิดเป็นความรู้ความเข้าใจและมีความคิดในการหาแนวทางแก้ไขปัญหานี้ โดยได้ปรับเปลี่ยน

พฤติกรรมทำการดูแลรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำในพื้นที่ของชุมชนไม่ให้เสื่อมโทรม โดยสมาชิกกลุ่มแลเลไม่ใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมายทำการประมง และมีการเฝ้าระวังไม่ให้บุคคลภายนอกใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมายทำลายทรัพยากรสัตว์น้ำ นอกจากนี้ สมาชิกกลุ่มแลเลยังได้เพาะพันธุ์ปูม้าและหมึกปล่อยในพื้นที่ปล่อยของชุมชนเป็นการเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำด้วย รวมถึงการให้ความสำคัญกับการปลูกจิตสำนึกแก่เยาวชนด้วยการประชุมเยาวชนเพื่อถ่ายทอดความรู้เรื่องอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล และการจัดค่ายเยาวชนรักษ์หญ้าทะเลและฟื้นฟูสัตว์น้ำ

กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งบ้านเกาะมุกด์ได้มีการรับรู้เรื่องทรัพยากรชายฝั่งเสื่อมโทรมทำให้ชาวประมงพื้นบ้านจับสัตว์น้ำได้น้อยลง โดยกลุ่มได้มีแผนการในอนาคตสำหรับการลาดตระเวนเฝ้าระวังการทำลายทรัพยากรทางทะเล คือ สร้างเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็งเพื่อต่อรองและกำหนดกติกาชุมชน ส่วนแผนการในอนาคตสำหรับการถ่ายทอดความรู้แก่เยาวชนเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล คือ

- 1) ปราชญ์หมูนเวียนกันมาถ่ายทอดความรู้แก่เยาวชน
- 2) สกัดความรู้จากปราชญ์ชุมชนเป็นชุดความรู้
- 3) จัดกิจกรรมโดยเน้นการมีส่วนร่วมของเยาวชน

กลุ่มแพชุมชนรับรู้เรื่องแพเอกชนในพื้นที่รับซื้อสัตว์น้ำในราคาต่ำและมีหนี้สินค่าเครื่องมือประมงกับแพเอกชน จึงมีความคิดในการจัดระบบรับซื้อสัตว์น้ำด้วยตนเอง มีการปรับตัวจัดตั้งแพชุมชนเพื่อรับซื้อและขายสัตว์น้ำ โดยกลุ่มได้ไปศึกษาดูงานการบริหารจัดการแพชุมชนในจังหวัดสตูลและทำการรับซื้อสัตว์น้ำของสมาชิก กลุ่มนี้มีแผนการในอนาคตเรื่องการรับซื้อสัตว์น้ำในชุมชนและการหาตลาดขายสัตว์น้ำ ดังที่ ธวัชกร อินอุดร (2549: 29) กล่าวว่าเป็นการปรับตัวด้านการเปลี่ยนแปลงในด้านอาชีพ

ทั้งนี้การดำเนินงานของกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งและกลุ่มแพชุมชนจำเป็นต้องใช้ความรู้ภูมิปัญญาและความรู้ทางวิชาการ ดังที่เนาวรัตน์ พลายน้อย (2554) กล่าวว่า องค์ความรู้อันเป็นที่มาของการเปลี่ยนแปลงนั้นอาจจะมาจากภายนอก (Explicit Knowledge) และองค์ความรู้ที่มาจากภายใน (Tacit Knowledge) หรือใช้ทั้งความรู้ภายนอกและภายในผสมกัน

กลุ่มแปรรูปสัตว์น้ำรับรู้เรื่องรายได้ของครอบครัวไม่เพียงพอ และพื้นที่ชุมชนมีทรัพยากรสัตว์น้ำที่หลากหลาย ประกอบกับมีความรู้เดิมเรื่องการแปรรูปสัตว์น้ำ จึงมีการปรับตัวโดยรวมเป็นกลุ่มแปรรูปสัตว์น้ำ มีกติกาของกลุ่ม ทำการแปรรูปผลิตภัณฑ์ด้วยวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยมีการอบรมการแปรรูปสัตว์น้ำ 2 ครั้ง และมีแผนการในอนาคตในหลายประเด็น คือ 1) พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน (ความสะอาด การเลือกวัตถุดิบ กระบวนการผลิต บรรจุภัณฑ์) 2) ยื่นคำขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน และ 3) ยื่นคำขอรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ดังที่ ธวัชกร อินอุดร (2549: 29) กล่าวว่า เป็นการปรับตัวด้านการเปลี่ยนแปลงในด้านอาชีพ

การเรียนรู้และการปรับตัวของกลุ่มแลเลในการดำเนินกิจกรรมแพชุมชน การแปรรูปสัตว์น้ำ และการดูแลจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ซึ่งการเรียนรู้จะช่วยพัฒนาชีวิตได้เป็นอย่างดี (วชิระ ชินหนองจอก, 2553) และมีการปรับตัวให้เข้ากับตนเองและโลกภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีสาเหตุของการปรับ

ตัวเพื่อความอยู่รอดของชีวิตและเพื่อความสุข (วารสารธรรมสาร 2545 อ้างถึงใน นิรมล สุวรรณโคตร, 2553: 16) ทั้งนี้การรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มเป็นการปรับตัวตามความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น (Interdependence Relations) เป็นการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของบุคคลเพื่อคงไว้ซึ่งความมั่นคงทางสังคม (นิรมล สุวรรณโคตร, 2553: 15)

ข้อเสนอแนะต่อชุมชน (Suggestion for Community)

1. ปรับปรุงระบบการบริหารจัดการของกลุ่มเพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมตามแผนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ชุมชนสร้างเครือข่ายกับพื้นที่อื่นในด้านการจัดการทรัพยากร และด้านอาชีพ
3. ชุมชนควรถ่ายทอดความรู้ให้กลุ่มเยาวชนในหลายช่องทาง เช่น การถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ของชุมชน และการนำเยาวชนให้เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มแลเลซึ่งจะทำให้เยาวชนเรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรม
4. ควรสกัดความรู้จากปราชญ์ชุมชนมาสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เยาวชนโรงเรียนบ้านเกาะมุกด์
5. ชุมชนจัดทำแผนความต้องการบริการวิชาการเสนอขอรับการสนับสนุนจากคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง
6. กลุ่มแปรรูปสัตว์น้ำควรดำเนินการตามแผนกลยุทธ์ที่วางไว้อย่างจริงจัง เช่น การจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน และผลิตภัณฑ์ฮาลาล

เอกสารอ้างอิง (References)

คมศักดิ์ สว่างไสว. (2559). *ธุรกิจสีเขียว*. สืบค้นวันที่ 11 มีนาคม 2560, จาก <https://progreeneconomy.wordpress.com/2016/02/09/%E0%B8%98%E0%B8%B8%E0%B8%A3%E0%B8%81%E0%B8%B4%E0%B8%88%E0%B8%AA%E0%B8%B5%E0%B9%80%E0%B8%82%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%A7-green-business/>

จรรยาพันธ์ุ เชี่ยววิทย์. (2545). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกรณีศึกษาพื้นที่ป่าเขาหลวงและชุมชนบ้านคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ธวัลกร อินอุดร. (2549). *การปรับตัวจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมของประชาชนตำบลแม่ดาว อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- ธีระยุทธ เอี่ยมตระกูล. (2556). *จังหวัดตรังเตรียมประกาศพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมทางทะเล*. สืบค้นวันที่ 9 มีนาคม 2560, จาก www2.manager.co.th/Local/ViewNews.aspx?NewsID=9560000037051
- ธีระ กุลสวัสดิ์ และธีระพัฒน์ จันทิก. (2557). *ผลการดำเนินงานธุรกิจสีเขียว (Green Business) เพื่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน*. สืบค้นวันที่ 11 มีนาคม 2560, จาก http://repository.rmutr.ac.th/bitstream/handle/123456789/201/TREC7_P-EN13.pdf?sequence=1
- นิตยา สุภาภรณ์. (2552). *การรับรู้ของประชาชนความอยู่ดีมีสุขในชุมชนบางไผ่*. สืบค้นวันที่ 15 กรกฎาคม 2559, จาก www.rpu.ac.th/Library_web/doc/RC_RR/2552_Manage_Nittaya.pdf
- นิรมล สุวรรณโคตร. (2553). *การปรับตัวของนิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยนเรศวร. ปริญญาานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*.
- เนาวรัตน์ พลายน้อย. (2554). *รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยประเมินผลการจัดสมัชชาปฏิรูปประเทศไทย. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล*.
- พิพัฒน์ วีระถาวร. (2555). *ธุรกิจสีเขียว โอกาสของประเทศไทย. วารสารแก่นเกษตร, 40(ฉบับพิเศษ 4): 11-13*.
- ลักษณาวิดี บุญยะศิรินันท์. (2558). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแนวทางการพัฒนาธุรกิจเพื่อเข้าสู่ธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในประเทศไทย. วารสารปัญญาภิวัตน์, 7(1): 1-10*.
- วชิระ ชินหนองจอก. (2553). *การรับรู้นำไปสู่กระบวนการเรียนรู้*. สืบค้นวันที่ 31 พฤษภาคม 2559, จาก www.gotoknow.org/posts/282194
- หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาประชากรศึกษา. (ม.ป.ป.). *การประเมินแบบเสริมพลัง (Empowerment evaluation)*. (วิดีโอ) ภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบง. (2558). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา พ.ศ. 2554-2558*. ตรัง: องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบง.
- ศักดิ์ศรี รักไทย. (2557). *เอกสารประกอบการสอน รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น 1023202*. สืบค้นวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2560, จาก http://sci.pit.ac.th/_files/download/pic_fAelaFhg.pdf
- อุดมศักดิ์ สีนธิพงษ์. (2558). *ชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน. วารสารนักบริหาร, 35(1): 104-113*.
- SMEs Knowledge Center. (ม.ป.ป.). *ธุรกิจสีเขียว (Green Business)*. สืบค้นวันที่ 11 มีนาคม 2560, จาก www.sme.go.th/th/images/data/ES/download/2016/art155/13%20%E0%B8%98%E0%B8%B8%E0%B8%A3%E0%B8%81%E0%B8%B4%E0%B8%88%E0%B9%80%E0%B8%9E%E0%B8%B7%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1%E0%B9%81%E0%B8%A5%E0%B8%B0%E0%B8%AA%E0%B8%B4%E0%B9%88%E0%B8%87%E0%B9%81%E0%B8%A7

E0%B8%94%E0%B8%A5%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%A1/%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%A5%E0%B8%B3%E0%B8%94%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88_48_Green%20Business.pdf

แปลเอกสารอ้างอิงภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ (Translated Thai References)

- Boonyasirinun, L. (2015). Factors Influencing Business Development Approach to Access Environmentally Sustainable Business in Thailand. *Panyapiwat Journal*, 7(1), 1-10 (In Thai).
- Chieowit, C. (2002). *People's Participation in Natural Resources and Environmental Management: A Case Study of Khao Luang Forest and Kiriwong Community, Tambon Gumlone, Amphoe Lansaka, Changwat Nakonsithammarat*. Master of Science in Environmental Management, Prince of Songkla University (In Thai).
- Eimtrakul, T. (2013). *Trang Province Preparation Announcing Marine Environmental Protection rea*. Retrieved March 9, 2017, from www2.manager.co.th/Local/ViewNews.aspx?NewsID=9560000037051 (In Thai).
- Graduate Program in Population Education. (n.d.). *Empowerment Evaluation*. Video, Education Department, Faculty of Social Science and Humanities (In Thai).
- Inud, T. (2006). *Adjustment as an Impact of Environmental Change among Residences Mae Tao, District of Mae Sot, Tak Province*. Master of Education, Department of Curriculum and Instruction, Silpakorn University (In Thai).
- Khinnongjok, W. (2010). *Perception Leads to the Learning Process*. Retrieved May 31, 2016 from www.gotoknow.org/posts/282194 (In Thai).
- Koh Libong Sub-district Administration Organization. (2015). *Strategic Development Plan 2011-2015*. Trang: Subdistrict Administrative Organization Koh Libong (In Thai).
- Kulsawat, T., & Jantuk, T. (2557). *Performance on Green business for the Environment in the Community*. Retrieved March 11, 2017, from http://repository.rmutr.ac.th/bitstream/handle/123456789/201/TREC7_P-EN13.pdf?sequence=1 (In Thai).
- Plainoi, N. (2554). *Research Report, Evaluation Project Thailand Reform Assembly*: Faculty of Social Science and Humanities, Mahidol University (In Thai).
- Rakthai, S. (2014). *Introduction to Environmental Science and Technology 1023202*. Retrieved February 5, 2017 from http://sci.pit.ac.th/_files/down/pic_fAelaFhg.pdf (In Thai)

- Sinthipong, U. (2015). Local Community and the Participation in the Management of Natural Resources for Sustainable Use. *Executive Journal*, 35(1), 104-113 (In Thai).
- SMEs Knowledge Center. (n.d.). *Green Business*. Retrieved March 11, 2017, from www.sme.go.th/th/images/data/ES/download/2016/art155/13%20%E0%B8%98%E0%B8%B8%E0%B8%A3%E0%B8%81%E0%B8%B4%E0%B8%88%E0%B9%80%E0%B8%9E%E0%B8%B7%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1%E0%B9%81%E0%B8%A5%E0%B8%B0%E0%B8%AA%E0%B8%B4%E0%B9%88%E0%B8%87%E0%B9%81%E0%B8%A7%E0%B8%94%E0%B8%A5%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%A1/%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%A5%E0%B8%B3%E0%B8%94%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88_48_Green%20Business.pdf (In Thai)
- Supaporn, N. (2009). *Perception of People on Well-being in Bang Pai Community*. Retrieved July 15, 2016, from www.rpu.ac.th/Library_web/doc/RC_RR/2552_Manage_Nittaya.pdf (In Thai)
- Suwannakhot, N. (2010). *The Adjustment of the First Year Undergraduate Students at Naresuan University*. Master of Education Degree in Higher Education, Srinakharinwirot University (In Thai).
- Swangswai, K. (2016). *Green Business*. Retrieved March 11, 2017, from [https://progrenecon.wordpress.com/2016/02/09/%E0%B8%98%E0%B8%B8%E0%B8%A3%E0%B8%81%E0%B8%B4%E0%B8%88%E0%B8%AA%E0%B8%B5%E0%B9%80%E0%B8%82%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%A7-green-business/](https://progrenecon.wordpress.com/2016/02/09/%E0%B8%98%E0%B8%B8%E0%B8%A3%E0%B8%81%E0%B8%B4%E0%B8%88%E0%B8%AA%E0%B8%B5%E0%B9%80%E0%B8%82%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%A7-green-business/Weerathaworn, P. (2012). Green Business Opportunity of Thailand. Khon Kaen Agrigulture Juornal, 40(Special edition 4), 11-13 (In Thai).)
- Weerathaworn, P. (2012). Green Business Opportunity of Thailand. *Khon Kaen Agrigulture Juornal*, 40(Special edition 4), 11-13 (In Thai).